

VEDSVAMPAR PÅ EK

20. Raggskinn, *Stereum hirsutum*

Stellan Sunhede

Begreppet skinnsvampar har tidigare kortfattat presenterats i Ekbladet (Sunhede 2010). Några av dessa på ek har beskrivits i tidskriften, nämligen rutskinn *Xylobolus frustulatus*, rostöra *Hymenochaete rubiginosa*, frätskinn *Vuilleminia comedens* (Sunhede 2002, 2007, 2010) och ekskinn *Aleurodiscus disciformis* (Sunhede & Meiere 2003). Nedan presenteras raggskinn *Stereum hirsutum*, som är vanlig på ek i Sverige men även växer på andra lövträd.

Raggskinn – *Stereum hirsutum* (Willd.: Fr.) S.F. Gray

Fruktkropp

Vedlevande, hattbildande skinnsvamp. Fruktkroppar vanligen utvecklande hattar från en skorplik mot substratet vidväxt del, som enskilda ca 1-4 cm breda, ± halv-cirkelformade, brett vidvuxna eller något avsmalnande mot basen, ofta sidledes hopväxta med närsittande fruktkroppar, på ± vertikalt substrat ofta sammansmältande med över- och undersittande fruktkroppar, bildande ytor med takteggelagda hattar (Figur 2), som unga eller på undersidan av substratet resupinata (helt vidväxta, utan hatt), som helt små runda och ibland ± grunt skållika (Figur 4), sega som färska, hårdare som torra, ganska lätt lösttagbara

från underlaget, ettåriga till övervintrande. Hattar ca 0,5-3 cm utskjutande från substratet eller den vidväxta fruktkroppsytan, ofta ± vågformigt böjda (Figur 2, 3, 4), upp till 2 mm tjocka, i vertikalsnitt (från över- till undersida) bestående av hårfilt, ”barklager” (cortex), ”fruktkroppskött” (trama) och sporbildande lager (hymenium).

Cortex tunn, rödbrun och tydligt framträdande mot de omgivande blekfärgade skikten. Hattovansida med styva ± färglösa (vitaktiga) hår av hopklibbade hyfer, vanligen koncentriskt zonerad (Figur 3, 4), grågul, gulbrun, brunaktig med blek nästan vitaktig kant, gråvit med gulaktig kant eller helt grå till gråvit, varierande i färg beroende på fruktkroppsålder och årstid (Figur 2, 3, 4). Behåring med åldern zonvis försvinnande och blottande det underliggande brunaktiga ”barklagret”. Döda, helt kala exemplar med ± glatt, brun hattovansida.

Hymenium (ytan på den vidväxta fruktkroppsdelen och hattundersidan) slätt eller något knöligt, som färskt orangegult-gulorange-brunorange, rödfärgas inte vid skada (t.ex. vid skrapning), som torrt ljus ockrafärgat till gråbeige (Figur 2, 4).

Raggskinn är en utomordentligt variabel art som kanske består av ”småarter” (Jahn 1971). För mikroskopiska karaktärer hänvisas till Eriksson m.fl. (1984) och Hansen & Knudsen (1997).

Nomenklatur följer Eriksson m.fl. (1981, 1984), Hjortstam m.fl. (1988) och Ryvarden & Gilbertson (1993, 1994).

Förväxlingsarter

Brunskinn, *Stereum gausapatum* (Fr.) Fr., som i Nordeuropa främst växer på ek, delar flera karaktärer med raggskinn men har bl.a. tunnare fruktkroppar (upp till 1 mm tjocka), silkeshårig hattovansida och rödbrunt hymenium, som blir rött vid skrapning hos färska eller våta exemplar (jfr raggskinn ovan).

Sammetskinn, *Stereum subtomentosum* Pouzar, som oftast växer på al men är sällsynt funnen på ek i Sverige, har en koncentrisk zonerad hattovansida som påminner något om raggskinn. Den har tunnare fruktkroppar (ca 0,5 mm tjocka), tät sammetsmårig ovansida och 3-7 cm breda, ± solfjäderformade hattar, som är nästan sammandragna till en fot mot basen, olik borstskinn.

En tredje art *Stereum rameale* (Pers.) Fr., som växer på klena fallna lövträdsgrönar av bl.a. ek, påminner om borstskinn men har bl.a. mindre och tunnare hattar. Den viktigaste skillnaden mellan de två arterna är enligt Jahn (1979) avsaknaden "hattbark" (cortex) under filten av hatthår hos *S. rameale* medan sådan är välutvecklad och tydlig hos raggskinn (se ovan). Hallingbäck (1994) anger *S. rameale* från sydöstra Sverige men dess status i landet behöver utredas.

Ekologi

Raggskinn *S. hirsutum* är vanlig på ek och vinterek i Sverige och funnen i skogs-, hagmarks-, park- och vägkantsmiljö samt på solitära träd. Arten växer även på andra lövträd som al, björk, bok, rönn, *Salix* och

Sorbus (Hansen & Knudsen 1997, Strid 1975). Eriksson m.fl. (1984) anger lövved, tillfälligt gran *Picea* och tall *Pinus*, som substrat.

På ek är raggskinn vanligt förekommande på fallna eller avsågade grenar, fallna träd och stubbar av alla dimensioner. Lagrat ekvirke i fält är ett attraktivt substrat (Figur 1, 2). Ibland förekommer fruktkropparna i stor mängd på fallna ekstammar spridda över ytan eller bildande meterlånga sjok. Svampen uppträder också på bearbetat ekvirke t.ex. staketstolpar, ledstänger, bänkar i fält och brovirke (Jahn 1979 och Åke Strid muntligt uppgift).

På levande ekar växer svampen på döda grenar och döda stamdelar, bl.a. på stamsår efter avsågade grenar och på barkfria ytor på stambaser (orsakade av kreaturstramp och hästgnag). På döda, kvarsittande, klena ekgrenar kan man se fruktkroppar av raggskinn växa sida vid sida med bl.a. gråskinn *Peniophora quercina* och frätskinn *Vuilleminia comedens*.

Boddy & Rayner (1983) och Boddy (1992, 2001) betraktar *Stereum hirsutum* som en sekundär kolonisator i ekgrenar.

Röta

Svampen som är saprofytt i stammar, stubbar och grenar av lövträd orsakar vitröta. Jahn (1979) skriver att arten angriper splintveden i lagrat virke men att den även kan orsaka röta i kärnveden t.ex. i gamla ekstubbar.

Utbredning och status

På ek är raggskinn allmänt förekommande inom ekens naturliga utbredningsområde i Sverige. Vesterholt (2009) skriver att arten är mycket allmän i Danmark. Eriksson (1984) anger att svampen är allmän på

Figur 1-2. Lagrad, svampangripen lövved, främst ek. – 1: Ekved med fruktkroppar av bl.a. raggskinn *Stereum hirsutum*, björkmussling *Lenzites betulina*, borstticka *Trametes hirsuta*, svedticka *Bjerkandera adusta* och vinterticka *Polyporus brumalis*. – 2: Raggskinn på ek. Färska fruktkroppar med vågformade hattkanter. – Småland, Tutaryd, Bräknetorp, 2008-10-22. – Foto: Stellan Sunhede.

Figur 3-4. Raggsjinn, *Stereum hirsutum*. - 3: Fruktkroppar på fallen, klen ekgren. Zonerad hattovansida våt av regn, med ljus tillväxtkant. - 4: Torra, övervintrade fruktkroppar på en ca 3 cm grov, död ekgren på trädet. Med två små $\pm$ skällika fruktkroppar på grensidan. - 3-4: Västergötland. - 3: Mariestad, Ekudden 2013-01-04. - 4: Husaby sn, Freden 2013-04-22. - Foto: Stellan Sunhede.

lövved i södra delen av Nordeuropa men att den blir sällsyntare norrut. Jahn (1971) noterar att raggskinn är mycket vanlig överallt i lövskogsmiljö i Tyskland. Breitenbach & Kränzlin (1986) noterar att arten är allmän i Schweiz och vidare att den förekommer i Europa, Nordamerika och Asien.

Artens roll i skogsbruket

Fruktkroppar av raggskinn ses ofta på lagrat ekvirke i fält (figur 1, 2). Jahn (1979) skriver att den är en av de första kolonisatörerna på fällt virke och ständigt visar sig på lagrade stammar, kapade grenar och stubbar av ek. Ryman & Holmåsen (1992) noterar att arten är en viktig skadesvamp på lagrat virke av bl.a. ek och björk.

Summary

Sunhede, S. 2013. VEDSVAMPAR PÅ EK - 20. Raggskinn – *Stereum hirsutum* (Willd.: Fr.) S.F. Gray (Wood fungi on oak. 20. Hairy Curtain Crust – *Stereum hirsutum* (Willd.: Fr.) S.F. Gray). – Ekbladet 28: 20-25).

The gross morphology, ecology, and distribution of the white-rotting corticiaceous fungus *Stereum hirsutum* (Willd.: Fr.) S.F. Gray on *Quercus* in Sweden are treated. Illustrations in colour show fruit bodies on oak branches and on stored oak trunks in nature. The fungus frequently occurs, on fallen or cut branches, fallen trees and on stumps of all dimensions. On living oaks *S. hirsutum* appears on dead branches and on dead parts of trunks, e.g. on wounds after cut branches and on decorticated parts on stems-bases, caused by trampling by cattle and gnawing by horses. On dead, attached, thin branches *S. hirsutum* appears alone or growing side by side with other fungi, e.g. *Peniophora quercina* and *Vuilleminia comedens*. In Sweden the fungus is common on oak but is also found on many other deciduous trees e.g. *Alnus*, *Betula* and *Fagus*.

Om författaren

Stellan Sunhede är filosofie doktor i botanik och universitetslektor i organismbiologi em. vid Högskolan i Skövde. Han bedriver forskning om ekens ved- och barkbeboende svampar i Nordeuropa. Han är även engagerad i forskning om gasteromyceter tillsammans med utomnordiska kollegor.

**Stellan Sunhede, Hökaskog Sandbacken,
Lundsbrunn, SE-533 92 Sweden.
E-mail: stellan.sunhede@gmail.com**

Referenser

- Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1986. Pilze der Schweiz. Beitrag zur Kenntnis der Pilzflora der Schweiz. Band 2. Heterobasidiomycetes (Gallertpilze), Aphyllophorales (Nichtblätterpilze), Gastromycetes (Bauchpilze). – Mykologia. Luzern.
- Boddy, L. 1992. Development and function of fungal communities in decomposing wood. – In Carrol, G. C. & Wicklow, D. T. (eds). The fungal community. Its organisation and role in the ecosystem. – Marcel Dekker, Inc.
- Boddy, L. 2001. Fungal community ecology and wood decomposition processes in angiosperms: from standing tree to complete decay of coarse woody debris. – Ecol. Bull. 49: 43-56.
- Boddy, L. & Rayner, A. D. M. 1983. Ecological roles of basidiomycetes forming decay communities in attached oak branches. – New Phytol. 93: 77-88.
- Eriksson, J., Hjortstam, K. & Ryvarden, L. with drawings by Eriksson, J. 1978. The Corticiaceae of North Europe 5. Mycoaciella – Phanerochaete. – Fungiflora. Oslo.
- Eriksson, J., Hjortstam, K. & Ryvarden, L. with drawings by Eriksson, J. 1984. The Corticiaceae of North Europe 7. Schizopora – Suillosporium. – Fungiflora. Oslo.
- Hallingbäck, T. 1994. Ekologisk katalog över storsvampar. Databanken för hotade arter. Uppsala
- Hansen, L. & Knudsen, H. (eds) 1997. Nordic Macromycetes. Vol. 3. Heterobasidioid, Aphyllophoroid and Gastromycetoid Basidiomycetes. – Nordsvamp. Copenhagen.
- Hjortstam, K., Larsson, K.-H. & Ryvarden, L. with drawings by Eriksson, J. 1988. The Corticiaceae of North Europe 8. Thanatephorus – Ypsilonidium. – Fungiflora. Oslo.
- Jahn, H. 1971. Steroide Pilze in Europa (Stereeaceae Pil. emend. Parm. u.a., Hymenochaete) mit besonderer Berücksichtigung ihres Vorkommens in der Bundesrepublik Deutschland. – Westfälische Pilzbriefe 8(4-7):69-176.
- Jahn, H. 1979. Pilze die an Holz wachsen. – Herford.
- Ryman, S. & Holmåsén, I. 1992. Svampar. En fälthandbok. Interpublishing. Stockholm.
- Ryvarden, L. & Gilbertson, R.L. with drawings by Gilbertson, R.L. 1993. European Polypores 1. Abortiporus – Lindtneria. – Fungiflora. Oslo.
- Ryvarden, L. & Gilbertson, R.L. with drawings by Gilbertson, R.L. 1994. European Polypores 2. Meripilus – Tyromyces. – Fungiflora. Oslo.
- Strid, Å. 1975. Wood-inhabiting fungi of alder forests in north-central Scandinavia. 1. Aphyllophorales (Basidiomycetes). Taxonomy, ecology and distribution. – Wahlenbergia 1: 1-237.
- Sunhede, S. 2002. Vedsvampar på ek. 9. Rutskind, *Xylobolus frustulatus*. – Ekbladet 17: 37-39.
- Sunhede, S. 2007. Vedsvampar på ek. 14. Rostöra, *Hymenochaete rubiginosa*. – Ekbladet 22: 33-36.
- Sunhede, S. 2010. Vedsvampar på ek. 17. Frätskind, *Vuilleminia comedens*. – Ekbladet 25: 8-11.
- Sunhede, S. & Meiere, D. 2003. Vedsvampar på ek. 10. Ekskind, *Aleurodiscus disciformis*. – Ekbladet 18: 27-30.
- Vesterholt, J. 2009. Danmarks svampe. Gyldendal.